

УДК 342.9:321.01

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.10>

КОНЦЕПТ ДЕРЖАВНОСТІ ЯК УМОВА ПОЛІТИЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ

Гончаренко Г.А.,
доктор юридичних наук, професор,
Навчально-науковий інститут державної безпеки
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0000-0003-2483-8097

Гончаренко Г.А. Концепт державності як умова політичної суб'єктності.

Здійснено комплексне наукове дослідження концепту державності як правової умови політичної суб'єктності держави в адміністративно-правовому вимірі. Актуальність роботи зумовлена повномасштабною збройною агресією проти України, яка актуалізувала потребу переосмислення базових категорій публічного права крізь призму здатності держави зберігати керованість, інституційну стійкість і політичну суб'єктність в умовах воєнного стану та підвищених безпекових викликів. Обґрунтовано, що в сучасних умовах державність проявляється не лише як історико-політична або конституційно-правова категорія, а й як результат ефективної адміністративно-правової організації публічної влади та спроможності системи публічного управління забезпечувати безперервність владних рішень.

У межах дослідження проаналізовано тлумачення поняття «державність» у національних та зарубіжних словникових, енциклопедичних і доктринальних джерелах, встановлено його зв'язок з історичною тяглістю державотворення, правовою спадкоємністю та інституційним самовідтворенням. Показано, що українська державність формувалася як історично накопичена здатність нації до створення, збереження й відновлення системи публічної влади навіть за умов втрати формального суверенітету, що має безпосереднє значення для розвитку адміністративного права.

Особливу увагу приділено аналізу ключових етапів українського державотворення. Доведено, що адміністративні інститути, сформовані в історико-правовому вимірі, виступають структурною рамкою реалізації політичної влади та безпеки держави.

Доведено, що рівень сформованості та стійкості адміністративно-правових інститутів безпосередньо визначає здатність держави діяти як самостійний політичний суб'єкт, забезпечувати безперервність публічного управління, легітимність влади та національну стійкість в умовах воєнного стану.

Запропоновано авторське визначення державності як історично сформованої здатності нації створювати, відтворювати й захищати власну державу, систему влади, інститути, культуру та політичну суб'єктність, що дозволяє інтегрувати історико-правовий і адміністративно-правовий підходи та розкрити державність як динамічну правову основу існування і розвитку держави в умовах підвищених безпекових викликів.

Ключові слова: державність, державна безпека, концепт, політична суб'єктність, захист національної державності, публічна влада, адміністративне право, національна безпека.

Goncharenko G.A. Concept of statehood as a prerequisite for political subjectivity.

A comprehensive scientific study has been conducted on the concept of statehood as a legal condition of the political subjectivity of the state within the administrative-legal dimension. The relevance of this research is determined by the full-scale armed aggression against Ukraine, which has highlighted the need to reconsider the fundamental categories of public law through the lens of the state's capacity to maintain governance, institutional resilience, and political subjectivity under martial law and heightened security challenges. It has been substantiated that, in contemporary conditions, statehood manifests not only as a historical-political or constitutional-legal category but also as a result of the effective administrative-legal organization of public authority and the capacity of the public administration system to ensure continuity of governmental decision-making.

Within the framework of the study, the interpretations of the term “statehood” in national and foreign lexical, encyclopedic, and doctrinal sources were analyzed, and its connection with the historical continuity of state formation, legal succession, and institutional self-reproduction was established. It has been demonstrated that Ukrainian statehood developed as a historically accumulated capacity of the nation to create, preserve, and restore the system of public authority even under conditions of formal loss of sovereignty, which has direct implications for the development of administrative law.

Particular attention was paid to the analysis of key stages of Ukrainian state formation. It has been proven that administrative institutions formed within the historical-legal dimension serve as a structural framework for the exercise of political power and state security.

It has been demonstrated that the level of development and resilience of administrative-legal institutions directly determines the state’s ability to act as an independent political subject, ensure continuity of public administration, legitimacy of authority, and national stability under conditions of martial law.

An original definition of statehood is proposed as the historically formed capacity of a nation to create, reproduce, and protect its own state, system of governance, institutions, culture, and political subjectivity. This definition allows for the integration of historical-legal and administrative-legal approaches and reveals statehood as a dynamic legal foundation for the existence and development of the state under conditions of heightened security challenges..

Key words: statehood, state security, concept, political subjectivity, protection of national statehood, public authority, administrative law, national security.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія проти України зумовила необхідність переосмислення низки базових правових категорій, пов’язаних із функціонуванням держави та здійсненням публічної влади. За умов воєнного стану питання політичної суб’єктності держави набуває особливого значення, оскільки від здатності держави приймати та реалізовувати владні рішення залежить не лише ефективність управління, а й саме збереження держави.

Сучасний етап розвитку української держави характеризується трансформаційними процесами у системі публічної влади, що поєднують адаптацію правового регулювання до умов війни, забезпечення безперервності державного управління та збереження конституційних засад організації влади. Ці процеси виявляють тісний зв’язок між інституційною спроможністю публічної адміністрації та можливістю держави діяти як самостійний політичний суб’єкт у внутрішньому і зовнішньому вимірах.

У таких умовах особливої уваги потребує концепт державності, який у традиційному науковому дискурсі здебільшого розглядається як історико-політична або конституційно-правова категорія. Водночас, практика функціонування державної влади в умовах воєнного стану засвідчує, що державність проявляється, зокрема, через ефективність адміністративно-правових механізмів здійснення владних повноважень та здатність системи публічного управління забезпечувати керуваність суспільних процесів.

Проблема державності у цьому контексті нерозривно пов’язана з історичною тяглістю українського державотворення. Багатовіковий досвід боротьби за власну державу, періоди втрати й відновлення державності сформували розуміння ролі державної влади як інструменту виживання нації. Сучасні виклики знову ставлять питання не лише про збереження територіальної цілісності, а й про здатність держави інституційно відтворювати себе, зберігаючи правову спадкоємність і водночас адаптуючись до нових реалій. У цьому контексті державність постає як категорія, що поєднує історичний досвід, правову традицію та сучасні механізми публічного управління.

Незважаючи на наявність досліджень, присвячених державі, суверенітету та формам здійснення публічної влади, концепт державності в адміністративно-правовому вимірі залишається недостатньо розробленим. У науковій літературі адміністративне право переважно зосереджується на аналізі окремих інститутів публічної адміністрації, не завжди розглядаючи їх у контексті здатності держави забезпечувати власну політичну суб’єктність.

За цих умов виникає потреба у дослідженні державності як правової умови політичної суб’єктності держави в адміністративно-правовому вимірі з урахуванням сучасних безпекових викликів, трансформаційних процесів та історичної тяглості українського державотворення.

Метою дослідження є здійснення комплексного аналізу концепту державності як правової умови політичної суб’єктності держави, який конкретизується через встановлення зв’язку між

рівнем адміністративно-правової організації державної влади та спроможністю держави забезпечувати власну політичну суб'єктність в умовах трансформаційних процесів і підвищених безпекових викликів. У межах статті ставиться за мету й вперше сформулювати та обґрунтувати державність як адміністративно-правову категорію, що відображає історично сформовану здатність нації створювати, відтворювати й захищати власну державу.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика державності має тривалу традицію наукового осмислення в межах політико-правової та загальнотеоретичної юридичної науки.

У класичних працях з теорії держави і права державність розглядається передусім як історично зумовлений історично зумовлений стан організованості політичної влади, що забезпечує існування та відтворення держави як особливої форми соціальної організації. Такий підхід ґрунтується на аналізі суверенітету, легітимності державної влади, форми держави та її соціального призначення. О.Ф. Скакун розглядає державність як результат історичного процесу державотворення, що виражається у наявності суверенної, організованої публічної влади, здатної забезпечувати цілісність суспільства та реалізовувати загальносоціальні інтереси. У її підході державність пов'язується з реальною спроможністю держави функціонувати як політико-правова організація [1]. Натомість, вчений Ю.С. Шемшученко розглядає державність у контексті історичної тяглості державотворення та правової спадкоємності. У його працях державність трактується як здатність народу до створення і збереження власної державної організації та правопорядку, що забезпечує реалізацію суверенної влади [2]. Ще вартою уваги є думка німецького вченого, юриста Георга Елінека/Georg Jellinek, який аналізуючи державу як юридичну особу, фактично закладає підґрунтя для розуміння державності як стійкої властивості державної організації. Його вчення про суверенітет і самозобов'язання держави дозволяє тлумачити державність як здатність держави до самостійного правового існування і відтворення [3], тобто державність як властивість державної організації, як здатність державної організації виступати самостійним носієм публічної влади і права.

Водночас, у межах конституційно-правових досліджень державність здебільшого аналізується як результат нормативного закріплення засад державного ладу, принципів організації та здійснення державної влади, а також гарантій її стабільності. «Конституція є правовою основою існування держави, оскільки вона визначає засади організації державної влади та гарантує її стабільність [4]», зазначає В.Я. Тацій. У такому підході державність ототожнюється з нормативно оформленою здатністю держави існувати і функціонувати в межах визначених конституційних принципів. Ю.М. Тодика у своїх працях акцентує увагу на тому, що конституційне право фіксує ключові параметри державної організації, зокрема суверенітет і народовладдя, які визначають саму можливість існування держави як політико-правового суб'єкта, зазначаючи, що «конституційне право закріплює засади державного суверенітету, що є необхідною умовою існування держави як самостійного суб'єкта внутрішньої і зовнішньої політики [5]». Тож, у межах конституційно-правової науки, такий підхід створює необхідну правову основу існування держави, однак залишає поза увагою механізми практичного здійснення публічної влади, що відкриває простір для адміністративно-правового аналізу державності як процесу її реального функціонування.

Саме адміністративне право переводить концепт державності з рівня теоретичного виміру у площину реального функціонування публічної влади. На відміну від конституційного права, яке закріплює засадничі принципи організації держави, адміністративне право досліджує та регулює практичну діяльність органів виконавчої влади, публічної адміністрації та інших суб'єктів владних повноважень. Через адміністративно-правові інститути державність набуває конкретного змісту як здатність держави приймати управлінські рішення, забезпечувати їх виконання та підтримувати керованість суспільних процесів.

Особливої ваги адміністративно-правовий вимір державності набуває в умовах воєнного стану та трансформації держави. Саме через адміністративне право забезпечується адаптація механізмів управління до надзвичайних умов, підтримується безперервність державної влади та реалізується публічний інтерес у ситуаціях підвищеної загрози. Таким чином, адміністративне право виступає тією галуззю, в якій державність проявляється найбільш концентровано і практично, як здатність держави діяти, ухвалювати рішення і не втрачати керованості навіть за умов системних викликів.

У цьому сенсі адміністративно-правовий підхід є унікальним, оскільки дозволяє розглядати державність не лише як історико-правову категорію або конституційний принцип, а як живу пра-

вову реальність, що формується і підтримується через щоденну діяльність. Саме такий підхід створює теоретичне підґрунтя для подальшого розгортання концепту державності як умови політичної суб'єктності держави.

У науці адміністративного права поняття «державність» як самостійна категорія, як правило, не використовується. Натомість досліджуються правові механізми здійснення державної влади, публічного управління та виконавчої діяльності, через які фактично виявляється здатність держави діяти як організована політико-правова система. Саме у цьому вимірі закладаються теоретичні передумови для адміністративно-правового осмислення державності.

Значний внесок у розроблення теоретичних засад державного управління та виконавчої влади зробили Ю.П. Битяк [6] і В.Б. Авер'янов [7]. У їх працях поняття державності не подається як окремий самостійний термін, але розглядається через державне управління як особливий вид державної діяльності, спрямований на практичну реалізацію завдань і функцій держави. Через категорії компетенції, владних повноважень, адміністративно-правових відносин та примусу вони фактично окреслюють правову рамку функціонування державної влади, без якого державність як здатність до самостійного існування і відтворення була б неможливою.

Подальший розвиток адміністративно-правової доктрини, представлений у працях сучасних вчених-адміністративістів (О.Ф. Андрійко, Т.О. Коломоєць та ін.), зосереджується на проблемах публічного адміністрування, належного врядування, відповідальності органів виконавчої влади, адміністративних процедур. Хоча ці дослідження безпосередньо не формулюють концепт державності, вони розкривають її зміст через аналіз інституційної спроможності держави та ефективності управління.

Разом із тим, у науковій літературі відсутній цілісний підхід до розгляду державності саме як умови політичної суб'єктності держави в адміністративно-правовому вимірі. Наявні дослідження або зосереджуються на загальнотеоретичних аспектах державності, або аналізують окремі адміністративно-правові інститути без їх системного осмислення як проявів державної спроможності. Таким чином, стан опрацювання проблематики свідчить про необхідність комплексного дослідження концепту державності як правової умови політичної суб'єктності держави з використанням інструментарію адміністративного права, що дозволяє поєднати історичну тяглість державотворення з аналізом реальних механізмів здійснення публічної влади.

Виклад основного матеріалу. Для системного розуміння поняття «державність» важливо звернутися до тлумачних джерел, які пропонують первинні визначення, що слугують фундаментом для подальшого наукового осмислення. У сучасних українських тлумачних і енциклопедичних джерелах «державність» фіксується не як синонім держави, а як якісна характеристика її існування та розвитку, пов'язана з історичністю, тяглістю та спроможністю державної організації. Так, у Словнику української мови, підготовленому Інститутом мовознавства ім. О.О. Потєбні НАН України [8] державність трактується як «державний устрій, державна організація суспільства; існування власної держави». Це визначення важливе, оскільки відмежовує державність як стан і властивість від держави як інституційної форми. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови [9] акцент зроблено на історико-політичному вимірі і зазначено, що «державність - наявність або здатність народу мати власну державу, систему державної влади». Таким чином, у словниковій українській традиції державність пов'язується з: історичною суб'єктністю; спроможністю до інституційного самовідтворення; наявністю власної системи влади.

У Великій українській енциклопедії державність розглядається вже в концептуальному ключі, зокрема визначено, що державністю є якісна характеристика суспільства, властивість його державно-політичної організації, а сам термін «державність» розкриває взаємодію органів державної влади і суспільства, спрямовану на забезпечення існування та функціонування держави, а також окреслює характерні риси та особливості її перебування на конкретно-історичному етапі розвитку [10].

В англійських словниках категоріальним відповідником є поняття «statehood» і Oxford English Dictionary визначає statehood як «The status of being a recognized independent nation/ Статус визнаної незалежної держави» [11]. Це визначення фіксує юридико-політичний мінімум державності – міжнародне визнання та суверенний статус.

Зв'язок визначення поняття «державність» саме з історичними аспектами повністю узгоджується з класичною доктриною теорії держави і права, в межах якої держава та її інститути розглядаються як результат тривалого історичного розвитку. О.Ф. Скакун [1] підкреслює, що держава

не виникає одномоментно, а є результатом еволюції форм публічної влади, соціальної організації та правового регулювання. У цьому сенсі державність постає як накопичена історичним досвідом якість державної організації. Схожу позицію обґрунтовує Ю.С. Шемшученко [2], який розглядає державність у контексті історичної тягlosti державотворення та правової спадкоємності й наголошує на здатності народу до створення та збереження держави, що формується історично й залежить від безперервності правових і владних інститутів. Таким чином, вбачається доцільним використання у визначенні державності, що це «історично сформована здатність», яка має чітке теоретико-правове підґрунтя і відображає державність як результат тривалого правового та інституційного розвитку.

Державність вважаємо доцільним розглядати як історично сформовану здатність нації створювати, відтворювати та захищати власну державу, систему влади, інститути тощо. Ця здатність є фундаментальним чинником, що визначає логіку формування сучасних адміністративно-правових механізмів, оскільки інституційні конструкції виконавчої влади, повноваження та організаційна структура державних органів завжди є продуктом тривалого історичного процесу. Історичні моменти, зокрема ключові етапи державотворення, адміністративні реформи та трансформації системи управління, визначили сучасний розподіл компетенцій, функціональну ієрархію органів виконавчої влади та принципи їхньої взаємодії з громадянами та суб'єктами господарювання.

Таким чином, історичний компонент можемо використати у науковому дослідженні з адміністративного права, оскільки це дозволяє осмислити природу та еволюцію адміністративних норм, зокрема їх обґрунтованість, адаптивність та відповідність сучасним вимогам державної суб'єктності та національної безпеки. Сприйняття державності як продукту історичного розвитку створює концептуальний міст між класичними теоріями держави та практичною реалізацією адміністративно-правових інститутів, підкреслюючи, що кожна норма та інституційний механізм виконавчої влади є результатом конкретного історичного та соціально-політичного контексту.

Відмінною рисою української державності є її здатність до самовідтворення інституцій влади та нормативних процедур управління в умовах тривалого відсутності формальної державної незалежності, що має безпосереднє значення для формування та реалізації принципів адміністративного права. Цей підхід дозволяє поєднати історичний та юридичний аспекти державності, підкреслюючи, що адміністративне право є не лише системою правил для органів влади, а й інструментом реалізації політичної суб'єктності нації та забезпечення національної безпеки.

Візьмемо для прикладу кілька значущих історичних етапів української державності, які вплинули на формування адміністративних практик. Розкриває історичний контекст української державності період Гетьманщини (XVII–XVIII ст.) вчений Plokyh, S. / Плохій Сергій, який показує формування політичних інституцій тієї доби, що створювало практики державного управління та мобілізації ресурсів. У цей період виникли перші системи організації влади, які виконували функції управління територіями, контролю за виконанням наказів, організації збору податків та підтримки правопорядку. Такі механізми формували прецеденти та вплинули на подальші політичні уявлення про українську державність [12]. Здатність цих інституцій адаптуватися до зовнішніх загроз, включно з воєнними конфліктами та політичними кризами, заклали основи стійкості державних структур, що є критичним чинником для безпеки.

В контексті нашого дослідження другим важливим прикладом спроби кодифікації державності в умовах загального розпаду імперських структур є період Української Народної Республіки (УНР, 1917-1921). Проголошення УНР у 1917 році спиралося на мобілізаційний потенціал національного руху, здатність козацьких, селянських і інтелектуальних груп до політичної самоорганізації. Державотворення є тривалим процесом, що включає мобілізацію соціальних ресурсів, адаптацію інституцій до зовнішніх викликів і внутрішню легітимацію. УНР стала тим політичним проектом української нації, який першим спробував поєднати інституційну організацію з національною легітимацією.

У період міжвоєнного й післявоєнного ХХ століття, коли формальної незалежної держави не існувало, дисидентський рух та діяльність уряду УНР в екзилі (до 1992 року) виступали факторами тривалогістичного збереження української державності. Це не були державні органи в класичному розумінні, але вони виконували функцію збереження політичної суб'єктності нації, утримували ідею державного суверенітету та нормативно-ціннісну систему, яка дозволяла презентувати український народ у міжнародному контексті. Такий феномен відповідає моделі

Fukuuyama, F./Фукуяма Ф. [13], згідно з якою державність включає здатність до відтворення ключових політичних функцій навіть у відсутності формального політичного суверенітету.

Тож, одним із ключових проявів історично сформованої української державності є спадкоємність УНР і сучасної незалежної України, що знаходить своє підтвердження в діяльності Миколи Плав'юка, останнього Президента УНР в екзилі. У науковій літературі підкреслюється, що державність формується та відтворюється упродовж тривалого історичного процесу, включно з діаспорними структурами, які зберігали інституційну пам'ять і символічну легітимність української держави [12].

У 1992 році в урочистій церемонії в Києві останній Президент Української Народної Республіки в екзилі Микола Плав'юк офіційно склав повноваження Державного центру УНР в екзилі та передав владі незалежної України документи і державні клейноди - зокрема грамоту про правонаступництво, державну печатку (президентську печатку УНР), прапор та клейноди (регалії) гетьмана - першому Президенту України Леоніду Кравчуку. Церемонія відбулася у Маріїнському палаці та на сесії Верховної Ради України 22 серпня 1992 року, що стало символічним і юридично-історичним актом легітимізації державності незалежної України. Цей крок має подвійне значення: по-перше, він підтвердив спадкоємність державної традиції УНР, демонструючи, що сучасна Україна є прямим продовженням державницьких процесів, започаткованих у 1917-1921 роках; по-друге, він завершив історичний цикл збереження символів та інституцій УНР у еміграції, включно з Державним гербом, прапором та урядовими документами, що знаходилися за межами території України [14].

Наукове обґрунтування цієї спадкоємності полягає в тому, що державність України не почалася у 1991 році, вона відновилася, інтегруючи накопичений історичний, правовий і політичний досвід УНР. Передача повноважень Плав'юком Кравчуку слугує прикладом символічного та нормативного підтвердження легітимності сучасної держави, що реалізується через адміністративні та правові механізми. Цей процес демонструє, що українська державність має тяглість і внутрішню стабільність, здатність витримувати зовнішній тиск та зберігати політичну суб'єктність навіть у періоди окупації або втрати формального суверенітету. Це підтверджує тезу, що сучасна українська держава є продовженням національної державницької традиції, а державність є здатністю нації зберігати, відтворювати та активізувати систему влади, інститути та політичну суб'єктність у найскладніші періоди історії.

Сучасне українське адміністративне право відображає цю історично сформовану традицію через регулювання організації та діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, системи державного управління. Зокрема, Закон України «Про державну службу» та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» демонструють, як історичні традиції адміністрування, сформовані у періоди Гетьманщини та УНР, трансформуються в сучасні правові норми, що забезпечують ефективне управління, контроль і підтримку безпеки.

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що історично-правове формування адміністративних інститутів є ключовим чинником, який визначає сутність державності та обумовлює логіку організації публічної влади в сучасній Україні. Поєднання історико-правового розвитку та сучасних адміністративно-правових норм дозволяє комплексно осмислити, яким чином держава відтворює та захищає власні інститути, систему влади і політичну суб'єктність.

Адміністративні інститути, сформовані в історико-правовому вимірі, виступають структурним каркасом для реалізації політичних прав і повноважень, а їх еволюція визначає можливості та межі політичної активності суб'єктів. Саме тому аналіз політичної суб'єктності є логічним продовженням дослідження історичних і правових засад державності, оскільки тільки у взаємодії традицій державного устрою та сучасних адміністративно-правових норм можна комплексно дослідити, яким чином держава відтворює свої інститути, систему влади та забезпечує участь суб'єктів у політичному житті.

У сучасній науковій літературі категорія політичної суб'єктності розглядається як комплекс властивостей, здатностей і правових можливостей окремої особи або колективу, що забезпечує активну участь у формуванні, здійсненні та реалізації політичної влади в межах конкретної політико-правової спільноти [15]. Такий підхід передбачає, що політична суб'єктність не обмежується формальним правовим статусом суб'єкта, а включає його реальну спроможність діяти у політичній сфері, що виступає фундаментальною передумовою державності [16].

Політична суб'єктність розуміється як комплекс здатностей і правових характеристик, який забезпечує можливість індивіду чи колективу брати участь у політичних процесах, формувати політичні цілі та впливати на механізми публічної влади в межах правової системи держави [17].

У науковій площині виділяють три взаємопов'язані аспекти політичної суб'єктності. По-перше, нормативно-правовий аспект, або правова основа, що визначає здатність суб'єкта мати і реалізовувати політичні права та гарантії, закріплені конституційними і законодавчими нормами [5]. По-друге, дієздатність, яка проявляється у здатності реально здійснювати політичні рішення та впливати на процеси публічної влади, демонструючи активну участь у політичному житті [6]. По-третє, державність як умова реалізації, що підкреслює неможливість існування політичної суб'єктності поза державно-правовою організацією суспільства та її інституційною системою [15]. Ці три складові утворюють цілісну структуру політичної суб'єктності, яка є необхідною умовою функціонування демократії та ефективного управління.

У межах наукового пізнання для аналізу складних соціально-політичних явищ, яким є державність, важливу роль відіграє не лише опис окремих процесів, а й теоретичні змістовні категорії. Саме таким теоретичним інструментом є концепт - фундаментальна одиниця наукового осмислення, яка дозволяє структурувати знання про сутність і межі досліджуваного феномену. У науковій літературі концепт трактується як система науково обґрунтованих ідей і уявлень, що узагальнюють сутнісні характеристики певного об'єкта або явища та визначають його ключові властивості для подальшого аналізу, інтерпретації й практичного застосування [18]. У філософсько-науковому дискурсі концепт представляє інтелектуальну модель, яка не просто репрезентує об'єкт, але й формує когнітивні межі, через які цей об'єкт пізнається, співставляється з іншими явищами та співвідноситься з міжнародним досвідом.

Такий підхід має вирішальне значення для теоретичного осмислення державності, оскільки дозволяє встановити її ключові ознаки й відмінності від споріднених категорій (наприклад, від держави як політичного утворення) і таким чином створює концептуальну основу для порівняльного і прикладного аналізу. Тож, на підставі зазначеного, сформовано авторське визначення концепту державності, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних структурних і функціональних елементів. Державність розглядається не як статичний атрибут існування держави, а як динамічна, історично зумовлена здатність нації створювати, відтворювати й захищати власну державу, систему влади, інститути, культуру та політичну суб'єктність, що в сукупності забезпечує стабільність функціонування держави та її спроможність до самозбереження і розвитку. Запропоноване визначення дозволяє інтегрувати інституційний, історико-правовий і політико-правовий підходи, а також розмежувати поняття «держави» як організаційно-правову форму та «державність» як глибинну характеристику національної політичної суб'єктності, що проявляється в умовах як стабільного розвитку, так і кризових чи надзвичайних ситуацій.

Подане визначення державності побудоване як цілісна концептуальна конструкція, у якій кожен елемент має самостійне наукове навантаження, а в сукупності вони формують якісно новий, інтегрований підхід до розуміння державності. Його цінність полягає не лише у фіксації ознак держави, а у розкритті здатності як динамічної, відтворюваної характеристики державної організованості. Авторське визначення:

державність – це історично сформована здатність нації створювати, відтворювати й захищати власну державу, систему влади, інститути, культуру і політичну суб'єктність, що забезпечує стабільність функціонування та розвиток держави.

Підґрунтям для формування були наступні висновки щодо включення кожного компонента у це визначення. Так, включення історичної сформованості важливо, бо це підкреслює тяглість політичного досвіду, в межах якого відбувається накопичення інституційних, правових і культурних практик державного буття. Державність у цьому сенсі постає як процес і результат історичного самотворення нації.

Наступне, це характеристика державності як політично усвідомленої здатності акцентує на її залежності від рівня національної самосвідомості та колективної політичної волі. Державність не існує поза суб'єктом, а саме, нацією, яка не лише формально визнає державу, а й приймає її як власний інструмент самореалізації та самозахисту.

Визначення суб'єкта цієї здатності як нації є принципово важливим, оскільки воно поєднує правовий і соціальний виміри державності. Нація у цьому контексті постає не лише як етнокультурна спільнота, а як політично організований народ, здатний виступати джерелом установчої влади. Таким чином, державність прив'язується до суспільної основи держави і не зводиться до діяльності державного апарату. Без нації як носія суверенної волі держава втрачає легітимність, а державність - соціальну опору.

Включення компонентів «створення, відтворення й захисту держави» фіксує динамічну природу державності, що виходить за межі інституційного бачення. Йдеться про здатність не лише заснувати державу, а й забезпечити її функціонування в часі, адаптацію до кризових умов та опір деструктивним впливам, зокрема у безпековому вимірі.

Нарешті, акцент на політичній суб'єктності, суверенному існуванні та стратегічній стійкості відображає безпековий вимір державності. Державність у цьому контексті постає як здатність нації діяти самостійно у міжнародному середовищі, зберігати контроль над ключовими сферами життєдіяльності та протистояти екзистенційним загрозам.

У сукупності всі елементи формують не перелік ознак, а єдину логічну модель державності, у якій кожен компонент підсилює інші. Саме така інтеграція дозволяє розглядати державність як складне правове і соціально-політичне явище, що поєднує історію, право, управління і культуру та виступає фундаментальною умовою політичної суб'єктності держави.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для формулювання низки узагальнених висновків, що мають теоретичне й прикладне значення для адміністративно-правової науки та сучасних безпекових студій.

Обґрунтовано, що державність не може розглядатися виключно як історико-політична або конституційно-правова категорія. Саме адміністративне право забезпечує інституційну спроможність держави до прийняття обов'язкових рішень, безперервності управління, мобілізації ресурсів і захисту публічних інтересів, тобто виступає практичним механізмом реалізації державності.

Доведено, що політична суб'єктність держави є похідною від рівня сформованості її державності. Політична суб'єктність виходить за межі формального суверенітету та міжнародного визнання і виявляється у здатності держави зберігати керованість, легітимність влади та інституційну стабільність за умов криз і надзвичайних ситуацій. У цьому контексті державність постає як структурна передумова політичної дієздатності держави.

Встановлено, що історична тяглість українського державотворення має безпосереднє адміністративно-правове значення. Аналіз ключових етапів української державності засвідчує здатність нації зберігати та відтворювати управлінські, нормативні й символічні елементи держави навіть за відсутності формального суверенітету. Це підтверджує розуміння державності як динамічної, відтвореної здатності, а не як акту створення держави.

Обґрунтовано, що адміністративні інститути виступають матеріальним носієм державності, оскільки саме через них реалізуються політичні рішення, забезпечується взаємодія влади і суспільства та підтримується правопорядок. Еволюція адміністративно-правових норм і організаційних моделей визначає можливості держави діяти як повноцінний політичний суб'єкт.

У статті вперше сформульовано концепт державності як адміністративно-правову категорію, що інтегрує історико-правовий, інституційний і політико-правовий підходи. Запропоноване авторське визначення державності як історично сформованої здатності нації створювати, відтворювати й захищати власну державу, систему влади, інститути, культуру та політичну суб'єктність, що дозволяє розмежувати поняття «держава» і «державність» та закладає методологічну основу для подальших наукових досліджень.

З урахуванням сучасних безпекових викликів доведено, що державність виступає ключовим чинником національної стійкості та виживання держави. Умови повномасштабної агресії актуалізують її як категорію не лише теоретичного аналізу, а й практичного управління, від ефективності якого залежить збереження політичної суб'єктності України у внутрішньому та міжнародному вимірах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Харків: Консум, 2011. С. 86-114.
2. Шемшученко Ю.С. Держава і право: проблеми теорії. Київ: Юридична думка, 2008. С. 53-57, 101-103.
3. Еллінек Г. Загальне вчення про державу. Київ: Юрінком Інтер, 2004. С. 176-181.
4. Тацій В.Я. Конституційні засади організації державної влади в Україні. Право України. 2010. № 4. С. 7-13.
5. Тодика Ю.М. Конституція України: проблеми теорії і практики. Харків: Право, 2000. С. 62-65.

6. Битяк Ю.П., Богуцький В.В., Гаращук В.М. та ін. Адміністративне право України: підручник. Харків: Право, 2001. С. 55–56, 68–71.
7. Авер'янов В.Б. (ред.). Адміністративне право України: Академічний курс. Т. 1: Загальна частина. Київ: Юридична думка, 2004. С. 45–48.
8. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол.: І.К. Білодід (гол.) та ін. К.: Наук. думка, 1970–1980. Т. 2. 1971. С. 345. (Ст. «Державність»).
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с. С. 308. (Ст. «Державність»).
10. Велика українська енциклопедія: електронна версія. Стаття «Державність». Режим доступу: <https://vue.gov.ua/Державність> (дата звернення: 01.02.2026).
11. Oxford English Dictionary. Entry: Statehood. Oxford : Oxford University Press. Definition: “The status of being a recognized independent nation.”. URL: <https://www.oed.com> (дата звернення: 05.02.2026).
12. Plokhy, S. The Origins of the Slavic Nations: Premodern Identities in Russia, Ukraine, and Belarus. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 379 p. P. 224–237.
13. Fukuyama, F. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2014. 169 p. Посилання: <https://dokumen.pub/state-building-governance-and-world-order-in-the-21st-century-9780801455360.html>. (дата звернення: 01.02.2026).
14. Микола Плав'юк. Об'єкт розробки кдб «Бездольний» і його доленосний внесок в утвердження незалежності України // офіційний сайт Служби зовнішньої розвідки. Розділ «Розсекречена історія». <https://szru.gov.ua/history/stories/mykola-plavyuk-objekt-rozrobky-kdb-bezdolnyii-ioho-dolenosnyi-vnesok-v-utverdzhennya-nezalezhnosti-ukrainy>. (дата звернення: 01.02.2026).
15. Dahl R.A. Polyarchy: Participation and Opposition. New Haven: Yale University Press, 1971. 269 p. URL: https://moodle2.units.it/pluginfile.php/785418/mod_resource/content/1/Dahl%20Polyarchy001.pdf. (дата звернення: 01.02.2026).
16. Held D. Models of Democracy. Cambridge: Polity Press, 2006. 349 p. https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/PHIL2205/models-of-democracy_compress.pdf. (дата звернення: 01.02.2026).
17. Махсма С.Г. Локальні політичні ідентичності як ресурс розвитку територіальних громад: дис. ... д-ра філос. наук: 052 Політологія / М-во освіти і науки України, Маріупольський держ. ун-т. Маріуполь, 2023. 241 с.
18. Манжос С.В. Поняття «концепт» у парадигмі наукових знань. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2018. Т. 2, № 69. С. 6–9. Режим доступу: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/1638>. (дата звернення: 01.02.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 4.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 5.03.2026

© Гончаренко Г.А., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0